

Ekfrämjandet poserar framför Old Paunchy, en av flera grova ekar i Savernake forest.

Med några få månaders varsel annonserades Ekfrämjandets resa till England, men det var inga problem att fylla platserna. Under fem intensiva dagar fick deltagarna uppleva lövskogsbruk, gammal skog, godsmiljöer och brittisk aristokrati. Börje Drakenberg agerade guide och hade lagt upp programmet tillsammans med styrelsen. Anders Ekstrand ger här ett referat.

EKFRÄMJANDETS ENGLANDSRESA, 4-9 MAJ 2015

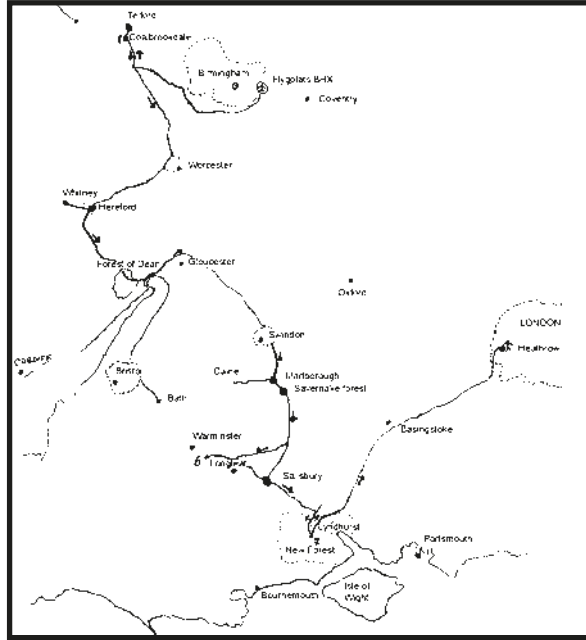
Anders Ekstrand (text och foto)

Den 4 maj lämnade 30 glada resenärer Sverige för att studera Englands skogar och då framför allt deras lövskogar. Vi möttes av en helt ny värld som skiljer sig avsevärt från vår. Endast 10 % av landskapet är beskogat. Efter de två världskrigen var siffran nere i 3 % och en stor

del av 1900-talet har gått åt till att restaurera skogar, då ofta med främmande trädslag, företrädesvis amerikanska barrträd.

De få skogar med kontinuitet som finns betraktas som Ancient Woodlands, uråldriga

Resan startade i Birmingham och gjorde en lov via Bristol ner till New Forest längst i söder, innan hemresan via London Heathrow. Karta: Börje Drakenberg.

skogsområden, med ett stort skyddsvärde. Det mosaikartade landskapet med små fält omringade av häckar tyder på stor befolkning och lite mark vilket är typiskt för en ö.

Även klimatet är tydligt maritimt och i trädgården på det första hotellet växte Sydney blue gum (*Eucalyptus saligna*) eller som vi lite slarvigt samlar ihop ett tusental arter, *Eucalyptus*.

Under veckan fick vi vår beskärda del av Brittiskt väder med stor omväxling. Regn och blåst för att nästa stund vara strålende sol. Efter en snabb bussfärd med vår utmärkta bussförare Wayne vid ratten och en enkel kvällsmåltid på ett Burger King med imponerande logistik övernattade vi på Telford Golf and Leisure hotel.

5 maj, hos Prince Charles

Efter en stabil engelsk frukost med fläsk, ägg, bönor, korn, tomat och champinjoner

fick vi vår första inblick i industrialismens England vid ett kort stopp vid Ironbridge över floden Severn. Abraham Darby I-III förbättrade masugnarna och övergick från träkol till koks under 1700-talet vilket förmodligen räddade de få kvarvarande skogarna. 1779 stod världens första järnbro (av gjutjärn) färdig och industrialismens era hade börjat. Bron har ett spann på 100

Telford Golf and Leisure hotel, första övernattningen.

Bron över flodern Severn, världens första i gjutjärn.

fot och 3 tum och väger 847 800 engelska pund (30,63 m och 384,6 ton om nu någon vill mäta på detta fäniga sätt) och byggtekniken med järn var i stort sett densamma som för trä – man visste helt enkelt inte hur järnet kunde användas.

Skottskogsbruk

Vi fortsatte så till Coalbrookdale (floden Severns dalgång) och Small Owners association som verkligen är småskogsägarnas organisation med 25 000 medlemmar. Den största medlemmen har ca 200 hektar och många små skogslotter är under ett halvt hektar med ett medel på 8 ha.

Föreningen mår inte bara om småskogsägare utan också om traditionella bruksmetoder och om tradi-

tionellt hantverk och träanvändning och vi fick en god inblick i skottskogsbruk, hamling och allt från fottrampade svarvar över flätning till timberframe houses. Phil Tidey och hans kumpaner kan verkligen allt om traditionell virkesanvändning.

En hasselkäpp med 5 cm diameter och två meters längd betingar ett pris på ett pund hos konsumenten och ett knippe ris att använda som bönstörar var hel-

Käppar och bönstörar ger inkomster till småskogsägarna.

ler inte gratis. Men det största uppsvinget för skottskogen och småskogsbruket har kommit med engelsmännens sena upp-
vaknande kring vedeldandets sköna konst och dess stora fördelar ur växthuseffekt-
synvinkel. 50-60 pund kubikmetern ger ett värde på 2-3 gånger det svenska för kluven
brännved.

Skogsbruk med sociala förtecken

Efter en kortvandring genom prunkande vårflorea bestående av Bluebells (*Hyacin-
toides non- scripta*, en lilja) och ramslök fick vi så en guidad tur längs floden till The
Severn Gorge Countryside Trust. Stiftelsen arrenderar marken längs floden för en sym-
bolisk summa och använder den för natur-
vårds och rekreatiönsändamål. Den får
sina huvudsakliga intäkter från arrenden
för kommersiella fastigheter men också
lite från skogsbruk.

Phil Here är förvaltare med ett mång-
facetterat skogsbruk i huvudsak inriktat
på sociala värden. Lärken har drabbats av

Phytophthora-angrepp och målsättningen
med kontinuitetsskogsbruk gör att skugg-
tåliga arter som bok och alm dominerade
föryngringen. Almarna dog dock av alm-
sjuka vid ca 10 cm grovlek och ek och bok
massakrerades av den introducerade ame-
rikanska grå ekorren.

Sykomorlönnen verkar vara den eko-
logiska vinnaren i detta rätt så kompli-
cerade ekologiska spel. Vattenkvaliteten var
förvånansvärt bra och såväl strömstare
som forsärla kunde observeras. Naturens
förmåga att läka är fantastisk med tanke
på att här för 200 år sedan var omfattande
järnverk med tungmetallbelastning och
slamfällor i floden.

Efter en fantastisk vandring i natur-
skogsartade bestånd i floddalen där vatten-
ståndet kan variera flera meter i samband
med regn passerades naturbetesmarker och
parkartade skogar med bland annat stora
exemplar av Western Hemlock (*Tsuga he-
terophylla*). Vid en gigantisk lind går vi så
in vad som var det gamla hjorthägnat och

Blommande ramslök kantade vandringen med The Severn Gorge Countryside Trust.

vandrar upp till stiftelsens nya helt ekologiska huvudbyggnad för en lunch på trekantiga snittar och kakor.

Ek med underväxt

Eftermiddagen skall spenderas med strikt kommersiellt skogsbruk tillsammans med bland annat Graham Taylor som förvaltar flera privata egendomar. Vi börjar i Monnington Wood som ägs av Garnsons Estate. Jordbruk och då äpplen för ciderproduktion är den viktigaste verksamhetsgrenen. För att komma till skogsskiftet får vi vandra längs en ridväg kantad av 200 åriga tallar och idegranar.

Även här får vi se den grå ekorrens härjningar och får en skrapa för att den svenske miljökommissionären i EU hjälpt till att förbjuda gifthanvändning mot ekorrarna. Vi ser ett hygge med överståndare av ek som planterats med douglasgran. Ekarna skall stå en omloppstid till. I ett äldre ekbestånd redo för sista gallring syns raderna tydligt fortfarande men underväxten blir naturlig lövblandskog. Det var anlagt som ek och gran. I ett äldre ekbestånd har thuja använts som underväxt men fått växa upp igenom ekkronorna, vilket väckte en del frågor.

Prince of Wales egendom

Efter att ha vandrat tillbaka till bussen far vi på smala vägar mellan häckrader tvärs över dalen till The Duchy of Cornwall, Hereford and Cradley Estate woodlands. The Duchy of Cornwall är en av de titlar som innehas av den engelske kronprinsen (utöver Prince of Wales) och äger egendomar på flera platser i Storbritannien. Kronprinsens överjägmästare Geraint Richards skulle ansluta men är kallad på ett möte i London (när kungahuset kallar kommer man) och han kom först till kvällens middag.

Vi får se en slutavverkning av bergsek (*Quercus petraea*) och som vanligt uppstår en våldsam diskussion kring virkesvärde och aptering. Eken är minst 50 % dyrare

Douglasgran planteras under de gamla ekarna på Garnson's Estate.

Ett gods som ligger granne med av Prins Charles många egendomar, "The Duchy of Cornwall, Hereford and Cradley Estate woodlands."

än i Sverige och kvaliteten var måttfull. Importen börjar pressa de små engelska sågverken, som är helt inriktade på den inhemska marknaden, och en omfattande sågverksdöd liknande den för svenska bok-sågverk har skett.

"We will, inch by inch"

När vi så övergår att diskutera hoppus feet (en form av kubikfot introducerade av surveyor Edward Hoppus 1736) och hur många sådana det går på en kubikmeter (ca $27,74=28$ om någon undrar) måste man bara be engelsmännen att övergå till det metriska systemet. Svaret blir sant brittiskt: Vi ska, tum för tum.

Prince Charles är mycket miljömedveten och vill övergå till miljöanpassat skogsbruk, gärna med naturlig förnygring. Det är inte lätt att självföryngra ek efter ek vilket många av oss har erfarenhet av. En form av kontinuitetsskogsbruk i ek innefattar mindre kalhyggen med plantering där

självsådd uteblir. Plantorna skyddas ofta med rör vilket blir dyrt.

Förr gjorde de stora dovvilt stammarna att man fick betalt för jaktarrendet men numera betalar man jägaren att skjuta de i medeltal 41 hjortar som skall bort årligen. De första timmarna på morgonen ägnar skogsarbetarna åt ekortjakt. Fastigheterna har 744,6 ha skogsmark med en genomsnittlig avverkning på 3176 kubikmeter om året eller blygsamma 4,3 kubik per hektar och år. Hälften är timmer och 30% blir brännved vilken kostar 2-3 ggr mot i Sverige.

Efter en lång dag full med skogliga data tar vi oss så till Hotell Green Dragon i Hereford för middag och övernattnig.

6 maj, sågverk och ekologi

Nästa dag börjar med ett besök på sågverket Whitney (on the river Wye) sawmill ägd av Will Bullough som är en riktig träentusiast. Virket tas in som helstam och ap-

teras på sågverket. Det innebär att stockarna blivit lunnade ut och före sågning tvättas de noga med högtryckstvätt för att få bort grus och föroreningar.

En av huvudprodukterna är ekbjälkar till engelska varianten av korsvirkeshus, timber-framed houses. Den som är riktigt rik har ett hus i halftimber vilket innebär att halva fasadytan utgörs av ekbjälkar. Högkvalitativt virke blir möbler och speciell ådring som pyramidform vid klykor, flammigt virke och masure tas tillvara. Även lärk och douglasgran sågas. En nyhet för oss är äkta kastanj (*Sweet chestnut*, *Castanea sativa*) ett lövträd som brukar kallas fattigmans ek men är nog så vackert.

Produktionstakten är låg och inslagen av manuell hantering stor. Sågningen präglas av en stor kärlek till trä som nog får allt svårare att hävda sig i vår rationella och allt snabbare värld. Men hantverksskicklighet uppskattas också mer och mer så kanske vänder trenden.

Lady Park Wood

Eftermiddagen tillbringades i Forest of Dean med skogsforskaren George Peterken. Lady Park Wood har varit orörd sedan 1944. Orörd och orörd, allt är relativt och den ekologiska slumpen spelar oss många spratt. Skogen växer på väl-dränerad jord med underlag av kalksten och delvis sandsten. Den har en historia som skottskog med överståndare av ek. Gamla kolbottnar tyder på produktion av träkol troligen för gruvindustrin.

1870 var sista skottskogshuggningen

Sågad douglasgran.

och därefter inriktades skötseln på högskog av bok men många av ekarna lämnades. 1942-44 höggs området ordentligt och fröträd av bok och ek lämnades. Linden i de nedre sluttningarna gallrades hårt eftersom lindvirke användes i flygplansindustrin. Bristen på råmaterial var stor under kriget.

Därefter har skogen lämnats för fri utveckling i en parcell medan den fått lite olika skötsel i andra parceller. Det är emellertid av människan okontrollerade ekologiska faktorer som påverkat skogens sammansättning mest.

1944 kom den introducerade amerikanska grå ekornen till området och 1971 kom almsjukan. 1976 var en mycket svår torka som framför allt knäckte en hel del av den äldre boken. 1983 kom ett sent snöfall med många knäckta stammar som följde. 1985 var sorkplågan svår och 1994 tvingades man stängsla ute dovhjortarna

som genom sin höga populationstäthet bytt uppförande och nu betade i skogen. 2015 kom vildsvinen till området och började lyfta på stängslan.

Lind och ask ekologiska vinnare

En och annan av de 145 år gamla ekarna börjar falla i storm eller dö av ålderkrämpor. Mängder av groddplantor av lind och ask täcker marken och dessa trädslag verkar vara de ekologiska vinnarna i en värld som styrs av klimatslumpen och viltbetning. När både sork, ekorre och hjort betar är det inte lätt att vara träd! Inte många ekplantor överlever.

Resonemanget var möjliggen ibland väl vetenskapligt och tröttande för många av åhörarna men för den verkliga skogsnörden fanns mycken kunskap att hämta. Slutatsen blir att vare sig det gäller biologisk mångfald eller virkesproduktion är skötsel av ädellövskogen nödvändig för att nå de uppsatta målen. Vidare betonades vikten av långliggande försök och hur enstaka

slumphändelser helt sätter ekologiska teorier ur spel.

Övernattningen skedde i Lansdowne Hotel i den lilla staden Calne, där vi närapå fastnade med bussen i de trånga gränderna men Wayne lyckades hitta ägare till dumt parkerade bilar.

7 maj, Savernake forest

I Savernake forest träffade vi Tom Buchanan och den pensionerade skogsmannen Bob Budden, tidigare från Forest Commission, som nu sköter skogen. Vi fick också höra om Capability Brown, den fantastiske landskapsarkitekten, som satt sin prägel på många av Englands mest berömda godsskogar.

Att åka längs the Grand Avenue omgiven av åldriga ekar och bokar förbi den stjärnformade korsningen Eight Walks ner till the Column som den förste Earlen av Aylesbury, sir Thomas Bruce, reste till minne av George den tredje tillfrisknande ger en känsla av det överdåd, på gränsen

Slump, klimat och vilt hjälper till att skapa skogarna om inte människan hjälper till.

Ekfrämjandets Cecilia Rooth får illustrera grovleken på de hamlade ekarna.

till vansinne, som präglade den engelska aristokratin när imperiet stod på sin höjdpunkt. Under Tudor-tiden hette skogens väktare (steward) Sir John Seymour och det var här som Henrik den åttonde träffade sin tredje hustru Jane Seymour strax innan halshuggningen av Anne Boleyn. Historiens vingslag är närvarande.

Sämsta skogsaffären

I den virkestrave vi passerade låg mycket klen ekstock som i Sverige varit utmärkt för parkettindustrin men här gick som brännved. Vi fick också höra historien om vad som måste vara en av tidernas sämsta skogsaffärer. Under mellankrigstiden var lönsamheten i skogen låg och avverkningsmöjligheten begränsad efter hårda huggningar under första världskriget.

Intäkterna räckte inte ens till personalens löner. Så ägaren beslutade sig för att arrendera ut skogsbruket till staten (Forest Commission) men behålla hjortjakten. Summan sattes till 600 pund om året utan

indexuppräknning och arrendetiden till 999 år. Tack och lov kan man inte göra längre tabbar än 49 år enligt den svenska jordabalken.

Vi fick också se en riktigt bra kombination av naturvård och produktions-skogsbruk. Gigantiska hagmarksekar stod med jämna mellanrum omgivna av raka timmerträd. En del av dessa uråldriga ekar var så kallade Pollards, hamlade ekar, topphuggna över beteshöjd för att ge brännved. Många av ekarna har uppnått imponerande dimensioner och the Big Belly Oak är en av de största. Kanske påminner den något om en skogsman som tittat något för djupt i den engelska aletunnan.

Longleat estate

Longleat är en av Englands största privata egendomar och tillhör sjunde markisen av Bath sir Alexander Thynne. Longleat var den första av the Stately Homes som öppnades för allmänheten på kommersiell grund och man har både en safaripark och

en exklusiv ”semesterby” i skogen. Fastigheten har ca 1 600 ha jordbruk och 1 600 ha skog samt 400 ha park.

Vi träffade Michel Birnie som är förvaltare. Tjänsten som Headforester är vakant.

Gigantisk douglasgran

Longleat är känt för sina gigantiska douglasgranar som används till master och grova bjälkar. Träden är över 50m höga (vi mätte 53 men toppen är inte lätt att se). I princip använde man stamvis blädning i douglasskogen. Detta inte för att man anser att kontinuitetsskogsbruk är bättre utan för att träden säljs enskilt på rot.

Luckan efter en sådan jätte blir lagom stor för att spontan föröngring skall uppstå. Så om någon behöver en 40 m lång bjälke som håller skarpkantat 8 tum x 8 tum så vet ni nu var de går att få tag i.

Vi såg också imponerande bestånd av western red cedar, *Thuja*, som framför allt används till takspån, shingles. Mest imponerande var dock ett redwoodbestånd där

de 150 år gamla träden var på 50 kubikmeter var. Om vi ändå hade ett lite mer maritimt klimat i Sverige så man kunde odla lite fler kul trädslag.

Skymt av Stonehenge

Som en efterrätt tittade vi på ett hyfsat ekbestånd där man försökt plantera in diverse trädslag som underväxt men med föga framgång på grund av viltet. I jämförelse med de gigantiska barrträden vi just sett kändes beståndet futtigt även om det var ett ca 70 år gammalt planterat ekbestånd.

På väg till Lyndhurst, där vi skulle bo två nätter, passerar vi Stonehenge utan att stanna. Vi får dock en god bild av stencirkeln från vägen. I området finns fullt av andra fornminnen och man får nästan en känsla av uråldriga druider som smyger runt bland bautastenar och gravhögar under dimmiga nätter. I Lyndhurst tog vi in för 2 nätter i det eleganta hotellet Crown Manor där vi blev ompysslade och välgödda med en buffémiddag.

Det imponerande Stonehenge kunde bara betraktas genom bussfönstret, programmet tillät inget stopp.

8 maj, New Forest

Skogen New Forest är inte riktigt ny längre. Den fick status som Royal Forest 1079 bara några år efter slaget vid Hastings och normandernas invasion. Sedan 1923 har den skötts av statliga Forestry Commission och numera är den även nationalpark.

Bruce Rothnie som är Deputy surveyor berättar att kommissionen kom till som ett svar på den svåra bristen på virke under första världskriget. En stor del av de skogar som kommissionen sköter är planteringar av sitkagran i Wales och Skottland men de har även ansvar för en hel del Ancient Woodlands i söder liksom för återskapandet av tallskogar i Skottland.

New Forest är speciell med sin historia som jaktpark för kungen. Det finns fortfarande gott om hjort men ingen jakt säljs utan endast de anställda jägarna (deerstalkers) får skjuta. Kronhjort, dovhjort och

rådjur finns allmänt men också införd sika-hjort är vanlig liksom muntjak (en asiatisk liten hjort mindre än rådjur).

Speciellt är också att det i skogen finns betesrättigheter som inte är knutna till jordäggande.

Halvvilda hästfloccar

Klimatet är så mildt att bete kan ske året runt vilket bland annat resulterat i de halvvilda hästfloccarna av en egen ras New Forest Pony. Nötkreatur och åsnor förekommer också.

Betesmarken består både av hedar med ljung och ärtörne, men också av skog med olika slutenhet. Lite kanske hur det skånska kulturlandskapet såg ut på 1500-talet innan de stora skogsskövlingarna och innan de styva lerorna blev åker.

Beläget två timmar från London är området också ett av de viktigaste rekreationsområdena i sydvästra England. 1,7 miljoner dagsbesök är en imponerande siffra och kräver sin infrastruktur.

Ståndsmässigt kontor

Morgonen började inomhus i The Verderers court i Queens house. Det är en speciell domstol som reglerar konflikter mellan betesrätt och annan markanvändning liksom att den ser till att djurägare sköter sina skyldigheter. En Verderer är en form av djurtillsyningsman i kombination med domare. The Queens House, där Forest Commission huserar, är en ståndsmässig byggnad från 1700-talet med kungliga monogram på stuprännorna och stor park. Kontoret får de flesta av våra betongkontor i Sverige att kännas mycket själlösa.

Vår fältguide hette Simon Smith och han visade hur man försöker få upp ny skog i luckor för att skapa mer olikåldrig

Guidning i New Forest.

och mångformig skog samtidigt som det är viktigt att behålla skoglig kontinuitet och bevara landskapsbilden. Ornamental woodland är ett begrepp som inte är så vanligt i svenskt skogsbruk

Överföring till ekskog

I utkanten av skogen och på platser med främmande träslag, såsom korsikansk svarttall, försöker man överföra bestånden till ekskog. De stora hjortpopulationerna gör att all förnygring måste hägnas. Hägn och plantering är något billigare än hos oss men å andra sidan får de inga ädellövstöd.

Där finns också stora planteringar från tiden efter Napoleonkrigen. Amiral Nelson vann visserligen över ärkefienden Frankrike i slaget vid Trafalgar men amiralen stupade själv och hans stolta flaggskepp Victory fick bogseras hem till Portsmouth i det närmaste sönderskjutet till kaffevädd. Brist på ek skapade stora planteringar under första halvan av 1800-talet. Ekar som nu är mogna för förnygring Enligt uppgift gick en av hans kollegor, Amiral Collingwood, runt med en ihålig käpp fylld med ekollon och påtade ner dessa i jorden under sina spatserturer – förhoppningsvis på öppna ytor.

Vi fick se riktigt lyckad självförnygring. En av nyckelfaktorerna var att underväxten hölls tät ända fram till förnygring önskades, vilket gjorde konkurrensen från gräs måttfull de första åren. Skadegörare som sork kan dock ställa till avsevärda problem och plantantalet varierar de första

åren innan en djup pårlot gör ekplantorna stabila.

Framåt kvällen gör vi en liten avstickare till havet och ser Isle of Wight i diset

9 maj, hemresa

Resa till London Heathrow för återfärd till Köpenhamn eller Stockholm. ■

Kontaktadresser:

Phil Tidey: philtidey@smallwoods.org.uk eller <http://smallwoods.org.uk/about-us/contact-us>

Duchy of Cornwall Graham Taylor graham@silviculture.co.uk, Geraint Richards grichards@duchyofcornwall.org

Forest of Dean gfpeterken@tiscali.co.uk

Whitney sawmill, Will Bullough enquiries@whitneysawmills.com

Savernake Forest: Tom Buchanan, tom@suthmere.com

Longleat Estate: Michael Birnie, michael.birnie@longleat.co.uk

New Forest Simon Smith, simon.smith@forestry.gsi.gov.uk

Börje Drakenberg, borje.drakenberg@gmail.com

Hårt betad skog och död ved i New Forest.